

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างสลับซับซ้อน มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการดำรงชีวิต และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา สิ่งแวดล้อมที่ดีสามารถช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตและสถานะเศรษฐกิจและสังคมที่ดีได้ ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสภาพสิ่งแวดล้อมกำลังเสื่อมโทรมเนื่องจากการเพิ่มของประชากร การพัฒนาการใช้เทคโนโลยีด้านเกษตรกรรมอุตสาหกรรมและการดำรงชีพ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกนำมาใช้ในปริมาณมากยังผลให้มีของเสียอันเกิดมาจากการบริโภคและกระบวนการผลิตต่างๆ ออกมาเป็นจำนวนมาก ของเสียเหล่านี้ถูกระบายสู่สิ่งแวดล้อมได้แก่ พื้นดิน แหล่งน้ำ และบรรยากาศส่งผลให้ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์อาศัยอยู่เสื่อมคุณภาพลง สถานการณ์เหล่านี้ล้วนคุกคามต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งสิ้นความเสื่อมโทรมของสภาพสิ่งแวดล้อมหรือมลภาวะทางสิ่งแวดล้อมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยย่อมเกิดขึ้นได้ ถ้าสิ่งแวดล้อมมิอาจปรับสภาพตามธรรมชาติได้ บุคคลที่สัมผัสอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีในระยะเวลาอันยาวนานย่อมมีโอกาสได้รับผลกระทบได้ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นมลภาวะทางอากาศ มลภาวะทางน้ำ ขยะ มลภาวะทางเสียงหรือแสงสว่าง

จากแนวความคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในช่วงระยะที่ผ่านมา รัฐได้ให้ความสำคัญต่อการเพิ่มขยายอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้มีการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้กันอย่างไม่ประหยัด ไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะตามมา เกิดการร่อยหรอของทรัพยากร ปัจจุบันสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติได้เปลี่ยนแปลงไป ทรัพยากรลดน้อยลงและในส่วนที่ยังคงเหลืออยู่มีสภาพเสื่อมโทรม ด้วยเหตุนี้เอง จึงทำให้เกิดการสูญเสียความสมดุลทางธรรมชาติ เป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดมลพิษต่าง ๆ และได้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของสิ่งมีชีวิต โดยเฉพาะมนุษย์ได้มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นอาจจำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม ใหญ่ ๆ ด้วยกัน คือ

1. กลุ่มปัญหาทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอหรือหมดไป เป็นปัญหาของการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดอย่างรวดเร็ว และขาดการอนุรักษ์ ตัวอย่างของปัญหาในกลุ่มนี้ คือ การสูญเสียพื้นที่ไปจากการทำไม้และลักลอบตัดโค่น การลดจำนวนของสัตว์ป่าจากสภาพป่าไม้ที่ถูกทำลายเป็นบริเวณกว้างและการล่าสัตว์ (วินัย วีระวัฒนานนท์, 2540)

2. กลุ่มปัญหามลภาวะหรือมลพิษสิ่งแวดล้อม เป็นปัญหาที่สิ่งแวดล้อมมีสิ่งเจือปนไม่ว่าจะเป็นรูปของสารหรือพลังงานในปริมาณที่มากจนสภาพสิ่งแวดล้อมรองรับไม่ได้ โดยอาจจะก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์ หรือสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ในระบบนิเวศน์วิทยา

3. กลุ่มปัญหาสังคมเป็นปัญหาที่เกิดจากการทำลายโครงสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ ด้วยเหตุจากการแข่งขันกันเพื่อการอยู่รอดของชีพ โดยปัญหานั้นก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินตามมา ได้แก่ ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาโสเภณี และปัญหาการจราจร เป็นต้น (ณรงค์ ฌ เชียงใหม่, 2525)

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่มีความสำคัญในระดับมหภาคทั่วโลกและหลายฝ่ายได้ให้ความสนใจเพราะชีวิตประจำวันของคนเรามีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมอยู่ตลอดเวลา เมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงทางใดทางหนึ่งเกิดขึ้น ย่อมมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ และยังมีความต่อเนื่องเป็นกระแสกระทบไปทั่ว เมื่อนำมาพิจารณาจะพบวิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อมเกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์ร่วมกับจำนวนมนุษย์ สถานะการทำลายสิ่งแวดล้อมจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับจำนวนมนุษย์ที่มีอยู่กับพฤติกรรมของมนุษย์ พฤติกรรมในที่นี้คือ พฤติกรรมการผลิตและการบริโภค ในปัจจุบันมนุษย์มีพฤติกรรมการผลิตและการบริโภคแบบบริโภคนิยม เน้นการสะสมเครื่องอุปโภคและบริโภคที่อำนวยความสะดวกสบายมากขึ้นเป็นการสนองตอบต่อความต้องการของมนุษย์พฤติกรรมดังกล่าวจึงก่อให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีอันเป็นตัวแปรสำคัญทำให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติสูงสุดสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงไปทั้งทางตรงและทางอ้อม ผู้ผลิตและผู้บริโภคไม่ได้คำนึงถึงจุดนี้ ไม่มีผู้รับผิดชอบภาระนี้ ทุกคนจะรับรู้เพียงแต่ว่าทุกคนมีสิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร สำหรับในประเทศไทยได้มีแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อม เป็นครั้งแรกในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520 - 2524) ได้มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาที่สำคัญคือ การพัฒนาศักยภาพของคนทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี อีกประการหนึ่งต้องพัฒนาสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวคน ให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองให้มีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีปลอดภัยต่อวิถีการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ

เชื่อนภูมิพลถือว่าเป็นเชื่อนเอนกประสงค์ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยมีหน้าที่ผลิตกระแสไฟฟ้า พลังงานไฟฟ้ามีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและการพัฒนาเศรษฐกิจสาขาอื่น รวมทั้งเป็นปัจจัยส่งเสริมการเกษตรรวมทั้งเป็นแสงสว่างและพลังงาน ดังนั้นเพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจของประเทศไทยให้เจริญเติบโตในระดับสูง และมีการกระจายความเจริญไปยังส่วนภูมิภาค การดำเนินงานของเชื่อนภูมิพลมีความเกี่ยวพันกับท้องถิ่นอยู่เสมอ และยังถือเป็นนโยบายว่า ถ้าการไฟฟ้าฝ่ายผลิตอยู่ที่ไหนให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่นั้น ร่วมพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความเจริญก้าวหน้าการปรับปรุงบริเวณ

เขื่อนภูมิพลให้มีความสวยงามเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจให้กับพนักงานและ
ผู้มาเยือนจำเป็นจะต้องมีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมให้ที่อยู่เสมอ จึงพบว่ามีการใช้จ่ายในการดูแลรักษา
ในแต่ละเดือนมีค่าใช้จ่ายสูงมาก ถ้าไม่มีการช่วยกันในการดูแลรักษาและใช้ทรัพยากรอย่าง
ฉลาดมีประสิทธิภาพโดยเฉพาะกรณีของเขื่อนภูมิพลเพื่อช่วยกันแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าว ผู้ปฏิบัติงาน
ทุกกลุ่มในเขื่อนภูมิพล ซึ่งได้แก่ผู้บริหารระดับสูงและผู้ปฏิบัติงานรวมถึงลูกจ้างจะต้องร่วมกันดูแล
รักษาและรู้จักใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักเสีย เลิกใช้ ใช้ให้ลดลง นำกลับมาใช้ใหม่
และแปรรูปทำรูปแบบใหม่เพื่อให้เกิดประโยชน์ได้มากที่สุด(การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย:2540)

ด้วยเหตุดังกล่าว จึงทำให้ผู้ศึกษาเกิดความสนใจว่า พนักงานมีความรู้ต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมทั่ว
ไปและภายในบริเวณเขื่อนภูมิพลมากน้อยเพียงใดมีความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมทั่วไปและ
ภายในบริเวณเขื่อนภูมิพลรวมไปถึงโรงไฟฟ้าอย่างไร พนักงานเขื่อนภูมิพลที่มีปัจจัยพื้นฐานแตกต่างกัน
กันมีความรู้และความตระหนักต่อสิ่งแวดล้อมอย่างไร พนักงานเขื่อนภูมิพลที่มีความรู้จะมีส่วนสัมพันธ์
กับความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างไรทั้งนี้เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นข้อมูลพื้นฐาน สำหรับการ
ปรับปรุงแนวทางให้ผู้บริหารระดับสูงของเขื่อนภูมิพลนำไปใช้ประกอบการวางแผนแก้ไขปรับปรุง
สภาพแวดล้อม อีกทั้งเป็นแนวทางในการส่งเสริมสนับสนุนให้พนักงานได้แสวงหาความรู้เพิ่มเติมและ
เกิดความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในเขื่อนภูมิพล

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้และความตระหนักปัญหาสิ่งแวดล้อมของพนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิต
เขื่อนภูมิพล
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความรู้และความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของพนักงาน
การไฟฟ้าฝ่ายผลิตเขื่อนภูมิพลที่มีปัจจัยพื้นฐานต่างกัน
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และความตระหนักของพนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิต
เขื่อนภูมิพลต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม

1.3 สมมุติฐานของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ตั้งสมมุติฐานไว้ดังนี้

1. พนักงานมีความรู้และมีความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมทั่วไปและในภายในเขื่อนภูมิพล
ระดับปานกลาง

2. ความรู้และความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมทั่วไปและภายในเขื่อนภูมิพลของพนักงานแตกต่างกันเมื่อจำแนกตามตัวแปร ดังนี้

2.1 พนักงานงานที่มีตำแหน่งทางสายงานต่างกันมีความรู้และความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมทั่วไปและภายในเขื่อนภูมิพลแตกต่างกัน

2.2 พนักงานที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความรู้และความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมทั่วไปและภายในเขื่อนภูมิพลแตกต่างกัน

2.3 พนักงานที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานต่างกันมีความรู้และความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมทั่วไปและภายในเขื่อนภูมิพลแตกต่างกัน

3. ความรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม

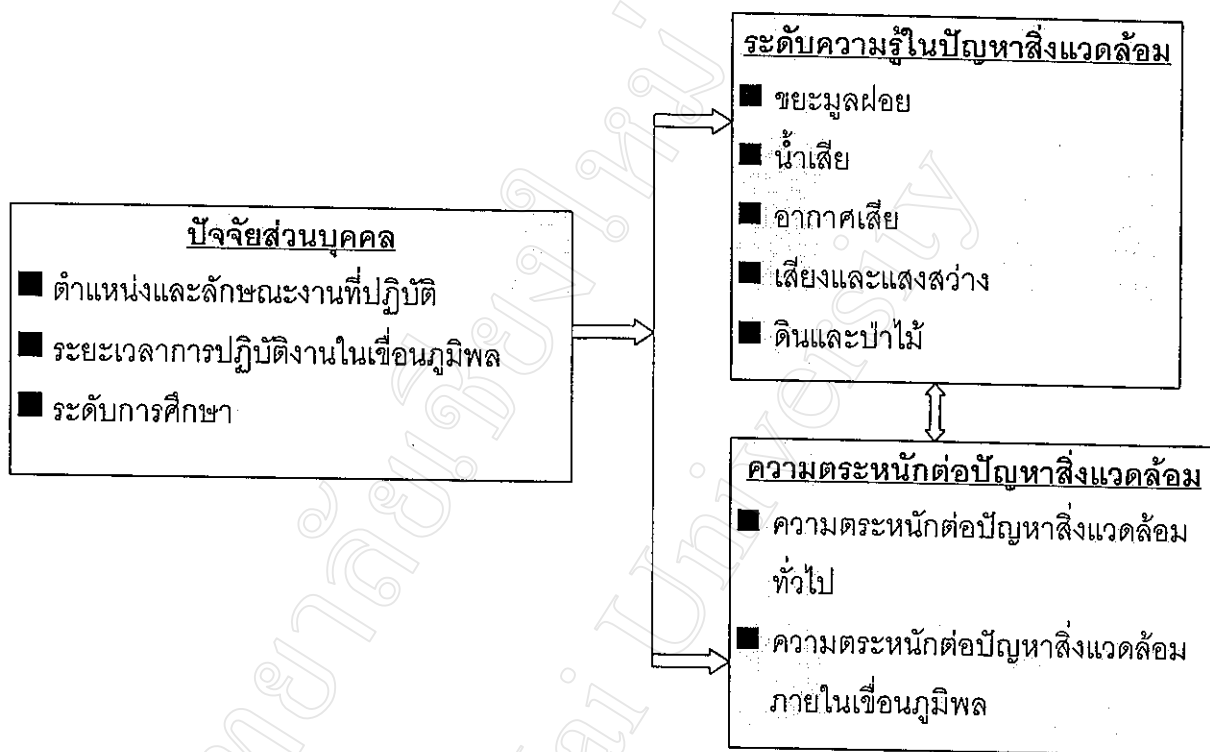
1.4 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้มุ่งศึกษาความรู้และความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของพนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยเขื่อนภูมิพล เป็นการศึกษาแบบตัดขวาง (Cross-Sectional) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความรู้และความตระหนักของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยเขื่อนภูมิพลที่มีปัจจัยพื้นฐานต่างกัน ต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษานี้ จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยพื้นฐานของบุคคล ระดับความรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมและความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยจึงสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

1.6 กำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเราทั้งที่เกิดเองตามธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น อาจเป็นสิ่งที่จับต้องหรือมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า เช่น ต้นไม้ แม่น้ำ อาคารบ้านเรือนหรือเป็นสิ่งแวดล้อมที่มองไม่เห็นด้วยตาเปล่า ต้องใช้กล้องจุลทรรศน์ส่องดู

ความตระหนัก หมายถึง สภาวะจิตใจที่เกี่ยวกับความคิด การมีความรู้ สำนึกต่อสิ่งเร้า หรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งไวต่อการรับรู้ต่อสิ่งเร้าบางอย่าง

ความรู้ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง หลักการ กระบวนการ และสถานการณ์ต่างๆ ที่บุคคลพึงจำได้ หรือเป็นข้อมูลที่มีมนุษย์ได้รับ รวบรวมจากประสบการณ์ต่าง ๆ

ความรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม หมายถึง กระบวนการทางสมอง ความคิด สถิติปัญญาที่พนักงานได้รับจาก สื่อสารมวลชน การประชาสัมพันธ์ภายในหน่วยงาน ข้อเท็จจริงในเรื่องที่เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์มากที่สุดรวมทั้งการหลีกเลี่ยงการใช้

ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมโดยไม่จำเป็นซึ่งวัดเป็นคะแนนได้จากแบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่สร้างขึ้น

ความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม หมายถึง การแสดงที่จำได้ เป็นพฤติกรรมละเอียดอ่อนต่อการมีความรู้และความสำนึกรับผิดชอบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยวัดจากแบบสอบถามโดยแบบสอบถามนี้เป็นคำถามแบบเปิด-ปิด ประเมินค่าจากคำตอบ โดยผู้ตอบเลือกคำตอบเพียงข้อเดียว

สายงานพนักงาน หมายถึง พนักงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เชื้อนภูมิพล แบ่งเป็น 2 สายงานดังนี้

ผู้บริหาร ได้แก่ ผู้ให้นโยบายแนวทางในการปฏิบัติงานระดับหัวหน้าแผนกขึ้นไปเป็นพนักงานดำรงตำแหน่งตั้งแต่ระดับ 8 ขึ้นไป

ผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานที่รับนโยบายจากผู้บริหารเพื่อปฏิบัติงาน เป็นพนักงานระดับ 7 ลงมา

ปัญหาสิ่งแวดล้อมทั่วไป หมายถึง ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากวิกฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อม มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิตของประชาชน ได้แก่ มลพิษทางอากาศ น้ำเสีย ป่าไม้ เป็นต้น

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในเชื้อนภูมิพล หมายถึง ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่และสุขภาพของผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ มลพิษทางอากาศ น้ำ ป่าไม้ ปัญหาเรื่องเสียงหรือแสงสว่าง

ระยะเวลาการปฏิบัติงาน หมายถึง พนักงานที่ปฏิบัติงานที่เชื้อนภูมิพลแบ่งเป็น 4 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 คือกลุ่มที่มีระยะเวลาปฏิบัติงาน 0 – 5 ปี

กลุ่มที่ 2 คือกลุ่มที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป จนถึง 10 ปี

กลุ่มที่ 3 คือกลุ่มที่มีระยะเวลาปฏิบัติงาน ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป จนถึง 15 ปี

กลุ่มที่ 4 คือกลุ่มที่มีระยะเวลาปฏิบัติงาน ตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป

ระดับการศึกษา หมายถึง วุฒិการศึกษา แบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 คือกลุ่มที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี

กลุ่มที่ 2 คือกลุ่มที่มีวุฒิการศึกษาศึกษาระดับ ปริญญาตรี

กลุ่มที่ 3 คือกลุ่มที่มีวุฒิการศึกษาสูงกว่าระดับ ปริญญาตรี